

Sylvain Tesson

NA ČRNIH POTEH

Sylvain Tesson

NA ČRNIH POTEH

Prevedla Živa Čebulj

UMco

Ljubljana 2023

Sylvain Tesson
NA ČRNIH POTEH

SUR LES CHEMINS NOIRS

Copyright © Éditions Gallimard, Paris, 2016. All rights reserved.

© za Slovenijo UMco, 2023. Vse pravice pridržane.

Prevod: Živa Čebulj
Izdajatelj in založnik: UMco, d. d.
Zbirka 'S terena'

Odgovorni urednik: Samo Rugelj
Pomočnica urednika: Renate Rugelj
Jezikovni pregled: Martin Vrtačnik
Oblikovanje ovitka in postavitev: Aleš Cimprič
Sliki na naslovnici: iStock
Tisk: Camera, d. o. o.
Naklada: 400 izvodov, 1. natis
Ljubljana 2023

Knjižno delo je izšlo v okviru programa, ki ga sofinancira
Javna agencija za knjigo Republike Slovenije.

V okviru določil Zakona o avtorski in sorodnih pravicah so brez pisnega dovoljenja založbe prepovedani reproduciranje, distribuiranje, javna priobčitev, predelava ali druga uporaba tega avtorskega dela ali njegovih delov v kakršnem koli obsegu ali postopku, v številni fotokopiranje, tiskanje in shranjevanje v elektronski obliki.

CIP - Kataložni zapis o publikaciji
Narodna in univerzitetna knjižnica, Ljubljana

821.133.1-992

TESSON, Sylvain
Na črnih poteh / Sylvain Tesson ; prevedla Živa Čebulj.
- 1. natis. - Ljubljana : UMco, 2023. - (Zbirka S terena)

Prevod dela: Sur les chemins noirs
ISBN 978-961-7136-71-5
COBISS.SI-ID 149482243

UMco d.d., Leskoškova 12, 1000 Ljubljana, tel.: 01/ 520 18 39
e-naslov: bukla-urednistvo@umco.si, spletna stran: www.bukla.si

Za L.

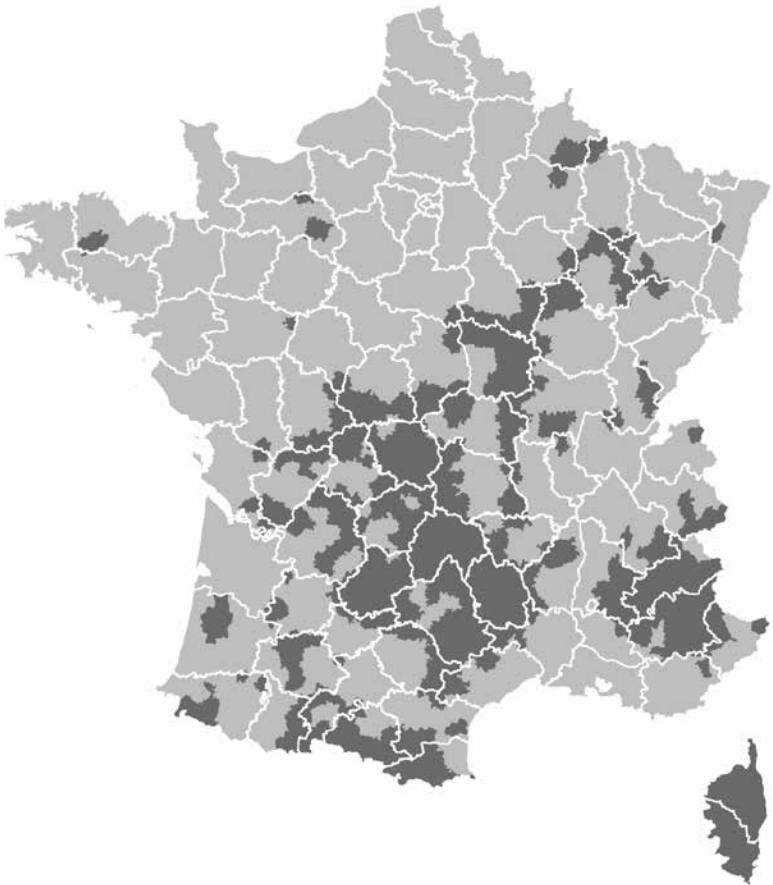
VSEBINA

<i>Predgovor</i>	13
1. Slab začetek	17
2. O ruševinah in robidovju	27
3. O črnih poteh	85
4. Črne sence	113
5. Proti morju	143

*»Na sprehod grem; danes bom pozabil stare
bridkosti, kajti zrak je hladen in miren,
hribi so visoki in se raztezajo v nebo,
gozdne jase pa so tihe kot pokopališče; z roso
si lahko izmijem vročico s čela in tedaj ne
bom več nesrečen.«*

THOMAS DE QUINCEY,
*Izpovedi angleškega uživalca opija**

* Prevedla Nada Grošelj, Lud Šerpa, 2012, str. 102, op. p.

Zemljevid francoskega hiperpodeželja iz poročila o hiperpodeželskosti. Oddaljenost od urbanega sveta, šibka poseljenost, pomanjkanje infrastrukture, javnih služb in virov: kriteriji za določitev 250 območij »kotlin življenja« kot hiperpodeželje (temneje obarvani predeli na zemljevidu).
© Inra UMR CESAER/M. Hilal.

Itinerar mojega pohoda

PREDGOVOR

Leto je bilo naporno. Dolgo so bili bogovi naklonjeni celi družini, kopali smo se v njihovi nežnosti. Morda se dobrohotno sklanjajo k nekaterim, kakor vile iz pravljice? Potem pa se jim nasmehi zakrčijo v grimaso.

Ničesar od tega nismo vedeli, a to ljubeznivost usode smo okušali energično in neprisiljeno. Tako smo bili prosti vsakršne hvaležnosti, a obenem prisiljeni v izčrpavajočo lahkotnost. Življenje je spominjalo na slike Pierra Bonnarda. Sonce in beli suknjiči, skodelice s kompotom na prtih, odprta okna, ki gledajo na vrt, na katerem se lovijo otroci. Zunaj so šelestele jablane: idealno ozadje za nepričakovano katastrofo.

In ni se pustila čakati. Mojih sester, nečakov, vseh se je dotaknilo zlo, ki se v srednjeveških bajkah vtihotapi preko obzidja: po ulicah se plazi senca, pride v središče mesta, doseže donžon. Kuga se je širila.

Mama je umrla, kot je živela, prepustila nas je same sebi, jaz pa sem se ves pijan razbil ob padcu s strehe, kjer sem se nekaj ščeperil. Padel sem z roba noči in strmoglavil na Zemljo. Osem metrov je zadoščalo za zlom reber, vretenc in lobanje. Padel sem na kup kosti. Padec sem dolgo obžaloval, saj sem do takrat razpolagal s fizičnim strojem, ki mi je omogočal divje življenje. Za plemenito eksistenco sem imel življenje, podobno armaturni plošči sibirskih tovornjakov: vse kontrolne lučke so rdeče, mašina pa požira kilometre in vsaka Kasandra z obrazom *Idiota*, ki maha sredi ceste in opozarja na pretečo kataklizmo, je v trenutku zbita. *Trdno zdravje?* Vodilo je v katastrofo, v osmih metrih sem se postaral za petdeset let.

Pobrali so me. Vrnil sem se v življenje. Mrtev ne bi mogel pričakovati niti te milosti, da bi videl svojo mater v nebesih. Sto milijard človeških bitij se je rodilo na tej Zemlji, odkar je homo sapiens postal to, kar smo. Res še kdo misli, da je mogoče najti koga od bližnjih v množici tega večnega termitnjaka, v katerem se za povrhu gnetejo še angelčki?

V bolnišnici sem se zavedel, da imam srečo. Francoski zdravstveni sistem je krasen v tem, da vas nikoli ne kliče na odgovornost. V starodavni družbi, ki so ji vladala etična načela, zdravniki

pijandur niso smeli oskrbovati enako skrbno kot tiste, ki so jih zares potrebovali. Ničesar mi niso očitali, rešili so me. Najsodobnejša medicina, nega medicinskih sester, ljubezen mojih bližnjih, branje pankerja Villona, vse to me je pozdravilo. Predvsem pa svetost bitja, ki je prišlo vsak dan k moji bolniški postelji, kot da si ljudje moje vrste zaslužijo živalsko zvestobo. Drevo mi je skozi okno vdihovalo svoje drhteče veselje. Štiri mesece kasneje sem bil zunaj, majav, z razbolelim telesom, s krvjo nekoga drugega v žilah, z udrto glavo, paraliziranim trebuhom, zabrazgotinjenimi pljuči, s hrbtenico, polno vijakov, in s skaženim obrazom. Življenje se ne bo več toliko zibalo v ritmu swinga.

Zdaj sem moral ostati zvest prisegi iz noči pomilovanja. Tedaj sem si, tesno povit v postelji, rekel skoraj na glas: »Če jo odnesem s celo kožo, bom prehodil celo Francijo.« Sem se že videl na kamnitih poteh! Sanjaril sem o bivačkih, predstavljal sem si, kako s popotniškim korakom brodim skozi visoko travo. Sanje so se razblinile, kadar koli so se odprla vrata: bil je čas za kompot.

Zdravnik mi je rekel: »Naslednje poletje boste dobili bivanje v centru za rehabilitacijo.« Jaz pa sem rajši od narave izprosil, kar bi moral dobiti od tekalnih stez: moči.

Prišlo je naslednje poletje, bil je čas, da poračunam z usodo. Ob hoji, ob sanjarjenju sem nameraval priklicovati spomin na mater. Njen privid se bo vrnil, če bom nekaj mesecev brusil pete po gozdnih poteh. Ne po kakršnih koli poteh: hotel sem najti pot po skritih stezah, pritajenih za živimi mejami, pod robidami in zaraščenimi kolesnicami, ki vodijo od ene zapuščene vasi do druge. Še obstaja geografija stranpoti, če le prav bereš karte, se sprijazniš s kakim ovinkom in si izkrčiš kak prehod. Daleč od cest še obstaja senčna Francija, zaščitena pred hrupom, ki se je *prostorski načrti*, se pravi, onesnaževanje skrivnosti, še niso dotaknili. Krajina molka, jerebik in pegastih sov. Zdravniki so v vokabularju agentov politbiroja priporočali reedukacijo. Reedukacija? Za začetek se je treba spokati.

Razlogov za hojo čez podeželje bi lahko naštel na desetine. Govoril sem si, da sem dvajset let kolovratil med Ulan Batorjem in Valparaisom in da je absurdno poznati Samarkand, krajev pred svojim nosom pa ne. Toda pravi razlog za beg čez hribe in doline je bil zapisan na zmečkanem listku nekje na dnu nahrbtnika.

SLAB ZAČETEK

Na vlaku

Zakaj ta hitri vlak pelje s takšno hitrostjo? Čemu to služi, da potujem tako hitro? Kakšno nesmiselno početje, da pustim pokrajino, ki jo bom moral potem prehoditi v nasprotno smer, leteti mimo s hitrostjo 300 kilometrov na uro! Medtem ko je pokrajina bežala mimo, sem razmišljal o ljudeh, ki jih ljubim, in razmišljal sem bolje, kot sem jim to znal izraziti. V resnici sem rajši razmišljal o njih, kot pa se družil z njimi. Ti ljudje so ves čas želeli, da »se vidimo«, kot bi bilo to nujno, čeprav misel ponuja tako lepo bližino.

24. avgust, na italijanski meji

To je bil prvi dan hoje, od železniške postaje v naselju Tende, kamor me je pripeljal vlak

iz Nice. S šibkimi koraki sem se vzpenjal proti prelazu. Svetla socvetja trav so pometala po večernem zraku. Njihovo priklanjanje je bilo prvi privid prijateljstva, čiste lepote. Po tako žalostnih mesecih so celo mušice v soncu napovedovale srečo. Oblak mušic v mlačnem zlatu je nagovarjal samoto. Kot kakšna pisava. Morda pa so nam govorile »Končajte že to svojo totalno vojno proti naravi.«?

Cedre so stale ob robu ceste, resne: njihove korenine so objemale pobočja – drevo se pogosto zdi prepričano o svoji pravici. Pastir se je spuščal s korakom, smelejším od mojega, pojavil se je, ves grčav, v ovinku, in videti je bil kot Gionojev junak. Človek od tod. Jaz sem bil vedno videti kot tip od drugod.

»Živjo, greš proti mestu?« sem vprašal.

»Ne,« mi je odgovoril.

»Imaš tam gori čredo?« sem vprašal.

»Ne.«

»Greš dol na počitek?«

»Ne.«

V kratkem se bom moral odvaditi te mestne navade, želje po načenjanju pogovora.

Prelaz Tende gre čez preval na grebenu Mercantourja. Ločuje Italijo od Francije. Odločil sem se, da bom začel tu, v tem jugovzhodnem kotu države, in končal na severu Cotentina.

Rusi imajo navado, da se, preden odidejo na potovanje, za nekaj sekund usedejo na stol, kovček, najbližji kamen. Izpraznijo se, pomislijo na te, ki jih puščajo za seboj, se vprašajo, ali so dobro zaprli plin, skrili truplo – kaj vem, kaj še vse? Tako sem se usedel kot kak Rus in se s hrbtom naslonil na leseno kapelico, od koder Devica kontemplira italijansko pokrajino. Na vsem lepem pa sem vstal in odšel.

Moje uničene oči so imele krave na pobočjih za okrogle kamne, ki se kotalijo po bregu. Grebeni, nazobčani s črnimi bori, so spominjali na hribe, ki so kodrali obzorja Kitajskega in Modrega Junana in ki sem jih videl pri dvajsetih. Toda te misli sem pregnal z zahajajočim soncem. Ta navlaka analogij me je samo obremenjevala.

Saj sem si vendar prisegel, da se bom nekaj mesecev držal zapovedi *Poganskih pesmi* Pessoa:

O rastlini rečem »to je rastlina«,

O sebi rečem »to sem jaz«.

In ne rečem nič več.

Kaj naj bi še rekel?

Ah, sumil sem ga, Pessoa *nemirneža*, da nikoli ni bil zvest svojemu projektu. Kako verjeti, da se mu je uspelo zadovoljiti s svetom? Pišemo take

manifeste in potem vse življenje delujemo v nasprotju z lastnimi teorijami. V teh tednih hoje sem želel opazovati stvari skozi kristal pogleda in ne skozi gazo analize ali filter spominov. Do zdaj sem se učil, kako iz narave in bitij napraviti stran, na katero si zapisujem vtise. Zdaj pa se mi je zdelo nujno, da se naučim uživati v soncu, ne da bi priklicoval de Staël, v vetru, ne da bi recitiral Hölderlina, in v hladnem vinu, ne da bi videl Falstaffa, kako čofota na dnu kozarca. Skratka, živeti kakor vsi ti psi, ki z visečim jezikom okušajo mir in dajejo vtis, da bodo požrli nebo, gozd ali morje in celo večer, ki se niža. Jasno, načrt je bil obsojen na neuspeh. Evropejec je Evropejec.

Na dva tisoč metrih nadmorske višine sem opazil zaplato goste trave blizu betonskega bunkerja. Zakuril sem. Les je bil vlažen in tako močno sem pihal v žerjavico, da se mi je v tej moji udrti glavi zavrtelo. Vročina je prepodila debele pajke, nisem se jih več bal, preveč sem jih videl, kako mi lezejo iz očesnih jamic. Spalna vreča me je komaj kaj varovala pred oblaki vlage, ki je mezela iz teme. Bilo me je strah, po padcu je bila to moja prva noč na prostem. Tla so me spet sprejela – tokrat dosti manj grobo. Spet sem bil v svojem ljubljennem vrtu: gozd pod zvezdami. Zrak je bil svež, tla

neravna, teren nagnjen: obetala se je lepa noč. Noči pod milim nebom, če jih imaš rad in si jih obetaš po dolgem dnevu gibanja, so čudovite pustolovščine. Osvobodijo te pokrova, dajo prostor sanjam. Mar nismo slišali vpitja po evropskih mestih: »Zraka! Zraka!« Sanjaril sem o tem, da ležem pod jelke, ko sem še pred enim letom ležal v bolnišnici. In vrnil se je čas za bivakiranje.

25. avgust, v dolini Roya

Noč je bila čudna. Začelo se je proti enajsti zvečer. Prvi strel se je razlegel dvesto, tristo metrov stran, potem še eden, in pokaenje ni prenehalo, z minutnimi razmiki. Včasih komaj polminutnimi. Kdo je streljal v noč? Kak ubri-san ruski stavec, ki se jezi na temo?

Prve korake sem naredil z mislijo, da če mi to prečkanje Francije uspe, bom ozdravljen. Ne-uspeh pa bom imel za ponovitev bolezni. Kako daleč je bil obet moje ozdravitve! Tako daleč kot Cotentin! Moja rešitev je bila v gibanju.

Zjutraj sem v globeli opazil planšarijo. Gladka, rožnata ženska okroglih flamskih lic in golih bicepsov se je vrtela na pragu. Kot bi stopila z Brueghla, ko je ravno pomolzla.

»Ponoči sem slišal strele,« sem rekel.

»Stroj na plin, za plašenje volka. Pok! Pok!« je odgovorila.

»Aja?«

»Kaj bi rad?« mi je rekla.

»Kar je.«

»Mehek kravji sir. Zorjen.«

»Tristo gramov. Pa jih splaši?«

»Kdo ve. Tri evre.«

Torej se je vseeno marsikaj skazilo. Ljudje so se namnožili, se razširili po svetu, zabetonirali zemljo, se naselili po hribih in dolinah, pobili bogove in poklali divje živali. Po svetu so spustili cele generacije svojih otrok in črede genetsko spremenjenih rastlinojedcev. Pred tridesetimi leti se je volk preko Abrucev vrnil v Mercantour. Nekateri so si vtepli v glavo, da bi ga zavarovali. Pastirji so bili besni, saj so morali zaradi zveri bolje čuvati svoje črede. »Prijatelji volkov spijo v mestih na toplem,« so se pritoževali živinorejci. Tako so na pašnike namestili stroje, ki oponašajo strele, da bi svoje črede obranili pred zvermi, ki so se vrnile v svoje kraje. Če bi bil jaz volk, bi si mislil: »Naprdek? Kakšna farsa.«

26. avgust, iz *Mercantourja*

Večer se je nagibal in jaz sem se vlekel. Za zdaj mi ni šlo prav dobro. Po treh dnevih v meliščih sem imel že povsem razbolel hrbet. »V čem je smisel, da tiram to razcapano telo čisto na sever te države v ruševinah?« sem si mislil in s pogledom sledil poskakovanju dveh gamsov, mame in sina, skozi nered kamnitih skladov. Nas je veliko takih, ki zavidamo živalim? Mali se mi je za neko skalo zakotalil med noge. Sekundo ali dve je omahoval. Na deviških otokih iz 18. stoletja so divje živali prišle prvim raziskovalcem jest iz roke, potem pa so srečanju s človekom na čast dobile udarec z mušketo. Mali gams je vseeno ubogal rešilni vzgib, se zasukal in odskakljal, bilo mu je jasno, da jaz nisem dobra družba.

Našel sem brzice, kjer je voda skakala čez mahovite skale, šel sem mimo zelenega jezera in se vzpenjal čez strmine. Zdaj sem bil severno od gore Bégo, ki so jo zapustili prazgodovinski duhovi, in branje *Knulpa* med potjo mi je dokončno vzelo ves pogum. Hermann Hesse je svojega pohodnika vodil po prijaznem nemškem podeželju, omehčanem od jeseni. Se razume, hrabri Knulp je nazadnje umrl sam, a preden je po visoki ceni plačal svojo estetiko neodgovornosti,

je vaščanom vsaj pokazal žlahtnost brezcilnega življenja. Če bi jaz hotel pohajkovati tako zaslanjano, v družbi dobrohotnih misli, bi potreboval široke gozdne ceste in sem ter tja kako gostišče, v katerem bi se na lesenih mizah penili vrčki piva.

Pri prelazu pod goro Colomb se je v dolini prikazala cerkva Madone de Fenestre. V Franciji so kraji Marijinega kulta povezani z votlinami in izviri. Devica Marija se je polastila vseh posebnosti v reliefu. Vem celo za »Našo gospo na pečinah« na rtu Canaille. Katoliška vera je posvojila stari paganizem in tako povsod ohranila duha kraja.

Pod oboke cerkve sem se šel naužit polmračka. Po stenah so viseli ex voti alpinistov, ki so preživeli padec. Rešila jih je vrv, a njim je bilo prijetno ob misli na pomoč z neba. Levo od vhoda je stala stela, na novo postavljena, v spomin na Hervéja Gourdela, gorskega vodnika, otroka reke Vésobie, ki so ga na severu Alžirije leta 2014 obglavili fanatični muslimani. Ko sem ležal v bolniški postelji, me je pregnjala njegova smrt. Predstavljal sem si ga, alpinista, zvezanega, z ovito glavo, obljubljenega koranskim direktivam. Z Gourdelom sem občutil nekakšno bratstvo. Na ta večer se mi je povrnil spomin nanj.

Na enem od stebrov v cerkvi je na plošči pisalo o smrti obglavljenih templjarjev. Je bilo to delo Saracenov? V 10. stoletju so med pustošenjem po Provansi tudi v teh krajih porušili svetišče.

In ko sem se ta večer zavil v spalno vrečo, sem pozdravil Gourdela, v tistih trenutkih, preden se misli spremenijo v sanje. Krava, ki je imela povsem druge skrbi, pa je mukala svoje rekvie-me v planinsko noč.

O RUŠEVINAH IN ROBIDOVJU

27. avgust, Vésubie in Tinée

Doline so se raztezale, vasi so šle mimo. Kamenčki so se na apnenčastih poteh v departmaju Haute-Provence veliko bolj kotalikali pod nogami. Ko sem pod večer prišel v naselje Saint-Dalmas in začutil, kako mi škripa ogrodje v hrbtu, sem si zaželel streho nad glavo. Kako rad bi živel v časih, ko bi bil tale mali dvogovor še mogoč:

»Iščem streho in nekaj slame.«

»Dali ti bomo še kruha in vina, če pomagaš pri košnji.«

Dejstvo je, da si je treba prav razbiti ksiht, da sanjariš o takih pogovorih. Saj nismo več v Knulpovih časih, stari moj, sem si rekel, ko mi je gospa z dolgimi rjavimi lasmi s praga hiše odgovorila: »Z veseljem bi vam zaračunala kot v gorski koči, ampak nimamo dovoljenja.«

Moral bom uporabiti vso iznajdljivost, da se v naslednjih mesecih izmaknem podrejenosti te dežele državnim zakonom. Bom sploh še našel kje prosta območja, ki jih državna politika še ni okužila?

Eden davnih predsednikov vlade Pete Francoske republike (Jean-Marc Ayrault – obdobje Anatole France) je v času svoje vlade naročil poročilo o razvoju francoskega podeželja. Dokument so objavili v času mandata naslednjega predsednika vlade (Manuel Valls – obdobje Offenbach) pod naslovom »Hiperpodeželskost«. Cela reč strokovnjakov, se pravi, specialistov za nepreverljivo, je trideseterico francoskih departmajev ocenila kot »hiperpodeželje«. Njim *podeželskost* ne pomeni nekaj dobrega, temveč prekletstvo: poročilo je objokovalo zaostalost teh digitalno slabo opremljenih in nezadostno urbaniziranih območij s slabimi cestnimi povezavami oziroma oddaljenih od večjih trgovskih centrov in upravnih služb. To, kar imamo romantične prismode za ključ do raja na Zemlji – divjina, ohranjenost narave, samota –, je bilo na teh straneh označeno kot kategorije nerazvitosti.

Poročilo je bilo napisano v optimističnem tonu, avtorji so bili samozavestni preroki: »Pogum, dragi sodržavljeni s podeželja,

prihajamo!« Kmalu bo po zaslugi naše države čez neobdelano zemljo curljala sodobnost. Wi-fi bo kmetavzarje povezal z današnjo normo. Namesto da bi napisal *Par les champs et par les grèves* (Preko polj in prek prodišč), se bo bodoči Flaubert, ki bo hodil po teh krajih, lahko preklal na dvoje, pa bo napisal le »Prek območij, nujno potrebnih urbanizacije, in prek območij z usklajenim prostorskim načrtovanjem«. Uporabniki teh urejenih območij bodo dobri vojaki, nadomestljivi možje, opremljeni proti temu, kar je poročilo imenovalo »radikalni glasovi«. Kajti to je bila gonilna misel: poskrbeti za psihično konformnost tega nemogočega ljudstva.

Med celo vrsto ukrepov so bile v poročilu zapisane tudi formulacije, kot sta *pravica do podaljševanja učinkovitega eksperimentiranja za nedoločen čas in nujnost posodobitve sorazmerne porazdelitve in stimulacije novih pogodbenih zvez*. Kakšen tuji jezik je to? S čim vendar avtorji takšnih stavkov hranijo svoje življenje? Sploh poznajo tisti užitek, ko si obrišeš usta v rokav po požirku dobrega savojca, ali radost, ko ležiš v travi, potem pa se nenadoma čez nebo zariše silhueta ptice?

Dokument je opremljen tudi s kartami in zemljevidi. Hiperpodeželski departmaji, ki jim